

Dr hab. n. med. Andrzej Potemkowski

Szczecin, 15.09.2015

Profesor nadzw. Uniwersytetu Szczecińskiego

Kierownik Zakładu Psychologii Klinicznej i Psychoprofilaktyki

Uniwersytetu Szczecińskiego

Recenzja

rozprawy doktorskiej lek.med. Aleksandry Zawadzkiej

„Zaburzenia depresyjne w przebiegu zakażenia HIV i w zespole AIDS”

Promotor: Prof. Dr hab. Jerzy Leszek

Zaburzenia depresyjne występują w przebiegu wielu schorzeń somatycznych a naukowe poszukiwania związków pomiędzy zmianami w obrębie mózgowia, zmianami w zachowaniu a odpornością od dawna intrygowały badaczy. Badania wydzielanych w mózgowiu neuromodulatorów, neuroprzekaźników czy związków immunostymulujących przyczyniały się do poszerzania wiedzy nie tylko o działaniu ośrodkowego układu nerwowego, ale i wiedzy o patogenezie wielu innych schorzeń.

Poszerzanie wiedzy o zaburzeniach psychicznych w przebiegu zakażeń, w tym HIV i zespole AIDS, przyczynia się do poprawy w postępowaniu terapeutycznym, w którym pomoc psychiatryczna i psychologiczna wydaje się nie mieć odpowiedniego miejsca.

Prowadzone w świecie badania wśród ponad 30 mln obecnie zakażonych wirusem HIV określiły, że u ok połowy występują zaburzenia neuropsychiatryczne, a u ok 90 % stwierdza się zmiany w strukturach mózgowia. Na koniec 2014 roku w Polsce zarejestrowano 18 483 zakażeń.

Zaburzenia depresyjne w przebiegu infekcji HIV występują stosunkowo często, natomiast nie do końca wiadomo czy są one wywołane kryzysem związanym z przekazaniem choremu informacji o zakażeniu, niedostateczną jakością sposobów radzenia sobie czy też brakiem wsparcia psychologicznego. Tego typu mechanizmy występują także w sytuacji przekazania choremu rozpoznania w wielu innych przewlekłych i dobrze znanych społecznie chorobach. Poznanie tych mechanizmów, jak także określenie częstości występowania zaburzeń depresyjnych wobec znacząco rozbieżnych wyników (od 4 do 56%) jest z

naukowego ale także z praktycznego punktu widzenia niezwykle ważne. Jak dotąd badań prospektywnych oceniających zaburzenia nastroju w grupie zakażonych HIV przeprowadzono dotychczas jedynie kilka.

Z tych powodów wybór przez Doktorantkę tematu ocenianej przeze mnie pracy naukowej jest szczególnie aktualny i uzasadniony.

Praca ma układ typowy dla rozpraw doktorskich, z jasno wydzielonymi rozdziałami i podrozdziałami podporządkowanymi merytorycznym celom pracy. Zawiera łącznie 122 strony maszynopisu w tym 78 tabel i 10 rycin. Piśmiennictwo opracowane jest skrupulatnie. Cytowanych jest 150 pozycji piśmiennictwa, z czego 45 z ostatnich 10 lat i co zwraca uwagę 19 z ostatnich 3 lat.

Wprowadzenie, liczące 18 stron maszynopisu w tym 6 tabel, wprowadza bardzo dobrze czytelnika w problematykę, którą zajmuje się dalej Doktorantka, a ponadto świadczy o jej przygotowaniu do tematu. Autorka korzystając z licznych pozycji piśmiennictwa przedstawia przejrzyście w czterech podrozdziałach najbardziej aktualne poglądy dotyczące zaburzeń psychicznych w przebiegu chorób zakaźnych, pojęcie psychoneuroimmunologii, związków stresu z układem odpornościowym i zaburzeń psychicznych w przebiegu zakażenia HIV i w zespole AIDS. Ten ostatni podrozdział składa się z dwóch części - omówienia zaburzeń otepiennych oraz afektywnych i lekowych. Przy czym w spisie treści wymieniona jest tylko część druga (brakuje w spisie 1.4.1). Nie umniejsza to wrażenia, że Autorka interesująco omawia informacje związane z tematem pracy i przekonująco uzasadnia celowość przeprowadzenia własnych badań.

Cel pracy został określony przejrzyście. Doktorantka podjęła się dokonania: 1. oceny stanu psychicznego pacjentów zakażonych HIV i chorujących na AIDS, 2. analizy częstości występowania oraz charakterystyki szczegółowej zaburzeń depresyjnych i 3. próby znalezienia i wyjaśnienia wzajemnych interakcji pomiędzy wybranymi parametrami immunologicznymi i wirusami a stanem psychicznym badanych. Ciekawie sformułowała spodziewane naukowo-poznawcze i praktyczne efekty pracy. Postawiła jedną hipotezę badawczą i wyodrębniła cztery pytania szczegółowe, które wszystkie uważam za szczególnie dobrze przemyślane.

Kolejny rozdział to : **Material i metody badawcze** i pomimo określenia w tytule **Material** to Autorka niestety nie opisała grup badanych ani nie stworzyła takowego podrozdziału. Owszem, dane te zawarte są w tabelach, ale już w rozdziale Wyniki. Stąd też

czytelnik musi sam odnaleźć jak liczne były grupy objęte badaniami. Kryteria włączenia i wyłączenia zostały określone jasno. Uważam, że w pracy powinna się także znaleźć informacja o zgodzie właściwej Komisji Bioetycznej, której niestety nie odnalazłem. Uważam także za niezbyt fortunne sformułowanie, że " o zgodę na udział w badaniu proszeni byli..." - pacjent podpisując świadomą zgodę na udział w badaniu nie powinien czynić tego " na prośbę" ale w oparciu o wewnętrzne przekonanie wynikające z pełnego rozumienia wszystkich informacji nt badania.

Metodyka opisana w podrozdziale 3.3 przedstawiona została jasno, a zastosowanie wymienionych metod badawczych nie budzi moich zastrzeżeń.

Statystyczne opracowanie wyników. Zwykle w dysertacjach doktorskich znajduje się podrozdział omawiający zastosowane metody statystyczne. Zwykle też, ta część tekstu nie budzi entuzjazmu czytelników i może też z tego względu Autorka podjęła decyzję o jego pominięciu. Analizując jednak wyniki widać, że statystyczna analiza przeprowadzona została w oparciu o obowiązujące zasady i świadczy o dobrym wprowadzeniu Doktorantki w te trudne zagadnienia.

Wyniki badań. Rozdział ten podzielono na 3 podrozdziały i wyniki przedstawiono bardzo dokładnie na 60 stronach. Uzyskane wyniki podsumowywane były każdorazowo trafny, krótkim komentarzem odnoszącym się do danych zawartych w tabelach. Doktorantka w pierwszej części rozdziału przedstawiła wyniki dotyczące występowania zaburzeń psychicznych w grupie badanej, w drugiej dotyczące rozpoznawania zaburzeń psychicznych a w trzeciej współzależności wyników uzyskanych w zastosowanych testach a czasem trwania zakażenia HIV. Wszystkie wyniki uważam za znaczące z punktu widzenia praktyki klinicznej bowiem uzupełniają one, poza neuropsychologiczną, również psychiatryczną wiedzę odniesioną do zaburzeń psychicznych w zakażeniach HIV w populacji polskich chorych. Uważam, że dla przejrzystości prezentacji wyników część tabel (np 4.40 - złożonej aż z 8 "podtabel") można było spokojnie przenieść do aneksu.

W rozdziale **Dyskusja** Doktorantka na 16 stronach interpretuje otrzymane wyniki i porównuje je z danymi na ten temat w piśmiennictwie. Pozwala to czytelnikowi na wyrobienie sobie poglądu na wiele spraw poruszanych w pracy. Autorka w wyważony sposób interpretuje uzyskane przez siebie wyniki. Ustosunkowuje się do każdego problemu, którego próby oceny podjęła się w rozprawie. Uwagę zwróciły nieścisłości dotyczące danych

epidemiologicznych - we wstępie Doktorantka podaje, że "na świecie żyją 33.2 miliony osób zakażonych wirusem HIV" natomiast w Dyskusji podaje już liczbę 35.3 miliony.

Wnioski w liczbie 6, są w rzeczywistości odpowiedziami na pytania sformułowane jako cele rozprawy, natomiast nie odnoszą w sposób bezpośredni do postawionych 3 celów głównych. Pierwsze dwa wnioski odnoszą się nie do zaburzeń depresyjnych ale do otępienia, a dopiero wnioski 5 i 6 zaspokajają ciekawość czytelnika związaną z zaburzeniami depresyjnymi w zakażeniach HIV, które stanowią tytuł pracy. Wymaga to uporządkowania.

Streszczenie właściwie prezentuje najważniejsze zagadnienia poruszane w rozprawie.

Z obowiązku recenzenta oceniającego wszystkie aspekty pracy pragnę zwrócić uwagę na niestety nazbyt liczne błędy edytorskie - np str. 15 - różne odstępy pomiędzy liniami, s.21 - niepotrzebnie duże odstępy; piśmiennictwo - s.111 i 114 skreślenia numeracji stron, pozycja 125 - brak roku wydania i stron.

Recenzowana przeze mnie praca lek.med. Aleksandry Zawadzkiej stanowi samodzielny i oryginalny dorobek i wskazuje na umiejętność samodzielnej pracy naukowej oraz ogólną, wysoką wiedzę teoretyczną Doktorantki. W pełni odpowiada wymogom stawianym rozprawom na stopień doktora nauk medycznych.

Mam zaszczyt przedstawić Wysokiej Radzie Wydziału Lekarskiego Kształcenia Podyplomowego Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu rozprawę lek.med. Aleksandry Zawadzkiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

